

language training are being widely discussed and researched as those connecting academic content with its application in real life. At the same time their special impact on spoken English communicative skills in real professional situations onboard a vessel remains undisclosed. A comparative analysis of these two methodologies is provided in terms of their efficiency and acceptability to be applied with cadets of different levels of professional experience, as well as in terms of the role of the teacher in the learning process. The effectiveness of their application for the development of specific communicative competence of maritime cadets is theoretically substantiated. The focus is on assessing how these techniques can improve the language abilities of cadets with different levels of practical experience, ensuring the active participation of the cadets themselves in the process of Both methodologies of foreign language training are being widely discussed and researched as those connecting academic content with its application in real life. education and training.

The results revealed that the CLIL technique is more natural at the initial level of studying Maritime English using a pedagogical approach, while the CTL technique is the main methodology of the andragogical approach to education and training, which is based on problem-oriented training and project activities based on the experience of cadets.

Integrating CLIL and CTL techniques into Maritime English curricula can bridge the gap between academic learning and practical application by providing cadets with an appropriate educational experience that prepares them for real-world maritime scenarios, thereby increasing their overall competence and improving their competitiveness in the international labour market.

Key words: Maritime English, context-based learning, foreign language training, methodology, cadet, andragogical approach, integration.

Дата надходження статті: 17.12.2025 р.

Прийнято до публікації: 29.12.2025 р.

Опубліковано: 16.01.2026 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Нагрибельний Я. А.

УДК 378-044.247"20"

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi61.701>

Шапран О. І.,

orcid.org/0000-0002-7514-6632

СУЧАСНИЙ КАТЕГОРІАЛЬНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ У ПРАКТИЦІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто інтеграцію як освітню тенденцію, що набула нових особливостей на початку ХХІ ст. і стала поширеною у практиці вищої школи на регіональному та глобальному рівнях. Проаналізовано сучасні підходи до вживання категоріально-термінологічного апарату цієї проблеми як системи педагогічних дефініцій із родовими зв'язками. Подано авторське тлумачення низки понять із метою осучаснення їх сутності. Так, «інтеграцію у вищій освіті» представлено як об'єднання різних освітніх компонентів, форм, технологій і методів навчання у вивченні певного процесу або явища для формування у здобувачів освіти цілісного бачення світу, розвитку критичного мислення, підвищення якості освіти у ЗВО відповідно до європейських стандартів.

«Інтегративний підхід у вищій освіті» схарактеризовано як комплексну систему теоретичних положень, принципів, взаємопов'язаних методів формування нових предметних знань щодо конкретного явища в діалектичній єдності уявлень про нього, створення взаємозв'язків між різними галузями, набуття практичного досвіду в процесі професійної

*© Шапран О. І.

підготовки здобувачів вищої освіти з метою ефективного розв'язання складних завдань у реальному житті та професійній діяльності. «Інтегроване навчання у вищій школі» розглянуто як педагогічну технологію, сукупність дій, операцій, процедур змістового, технологічного та структурно скоординованого вивчення різних освітніх компонентів, які спрямовані на використання міжпредметних зв'язків із метою вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців. Доведено, що зроблені уточнення та конкретизація сутнісних ознак досліджуваних процесів призводять до більш узгодженої їх взаємодії і відкриють нові можливості для аналізу та узагальнень наукових досліджень означеної проблематики.

Ключові слова: інтеграція освіти, інтегративний підхід у вищій освіті, інтегроване навчання у вищій школі, інтеграційні технології навчання, глобалізація, інтернаціоналізація, технологізація, міжпредметні зв'язки, інтеграційні процеси.

Постановлення проблеми. Закономірність трансформаційних змін у політичній, соціальній та освітній сферах України спричинена воєнними діями, вимушеною міграцією населення, скороченням фінансових ресурсів та економічною нестабільністю. Реалії сьогодення з урахуванням тенденцій суспільного розвитку висувають певні вимоги до системи освіти загалом та вищої освіти зокрема. Однією із провідних тенденцій розвитку сучасного суспільства стає *інтеграція*, що набуває соціально-педагогічного та стратегічного значення. Інтеграційні процеси на сьогодні є ознаками часу і динамічного розвитку в різних сферах суспільного життя, але найбільш актуальними та затребуваними вони є в системі вищої освіти. Стрімке зростання обсягу інформації, різноманіття інноваційних педагогічних технологій, інтернаціоналізація освітньої галузі та її відповідність європейським стандартам сприяють пошуку можливостей щодо теоретичного обґрунтування і практичної імплементації концептуальних засад освітнього процесу закладів вищої освіти (ЗВО). Тому сьогодні інтеграція освітньої діяльності є однією із пріоритетних проблем у вищій школі, спрямованою на формування у здобувачів освіти цілісної картини світу, відкритості й узагальнення різних поглядів, об'єднання практичного досвіду.

Аналіз досліджень. Сутність та особливості впровадження інтегративного підходу у практиці вищої школи розглядаються у працях таких науковців, як О. Дятлова [4], Ю. Козловський [8], О. Лавніков, А. Лесик [10], М. Опачко [12], І. Пастирська, О. Якимович [13], О. Товканець [15], І. М. Пельтомаа (I. M. Peltomaa) [19], Д. Скортон (D.Skorton) [20] та ін. Низка науковців (О. Антонова, О. Ващук, О. Дятлова, Т. Засекіна та ін.) відзначають, що базові ідеї інтегративного підходу розроблені в період класичної педагогіки XVIII–XIX століть, а теоретичні основи та провідні напрямки інтеграції змісту навчання пов'язані з діяльністю представників реформаторської педагогіки XIX – XX століть [1; 4; 5]. Розвиток науки поступово спричинив розмиття меж між окремими галузями знань і сприяв формуванню єдиного наукового освітнього простору, що призвів до потреби надання повноти знань щодо конкретного предмета або явища.

Мета статті – проаналізувати сучасні підходи до вживання категоріально-термінологічного апарату проблеми інтеграції вищої освіти як системи педагогічних дефініцій із родовими зв'язками.

Викладення основного матеріалу. Сьогодні інтеграція у вищій школі набуває нового формату, що зумовлений не лише інтеграційними процесами на певних рівнях і в різних сферах суспільного життя, але й особливостями вищої освіти, що втрачає престиж і здобувачів освіти, які у період воєнного стану в Україні виїжджають за кордон. Кількість студентської молоді в ЗВО, особливо за денною формою навчання, стає невеликою, тому інтеграція здобувачів вищої освіти різних спеціальностей у єдині потоки в процесі читання освітніх компонентів (ОК) циклу загальної підготовки є потребою часу. Інформатизація та цифровізація сучасної освіти також впливають на інтеграцію освітнього процесу вищої школи на нових засадах взаємозв'язку всіх його структурних елементів – мети, змісту, методів і технологій, досягнутих результатів. Цю думку

підтримують Н. Ларіонова та Н. Стрельцова, які визначають інтеграцію як динамічний процес взаємодії систем, результатом якого є формування нової цілісності з якісно новими властивостями та внутрішніми зв'язками [6, с. 8].

Варто підкреслити, що більшість дослідників (О. Лавніков, А. Лесик, Ю. Малієнко, Т. Ремех, С. Романюк, М.Спрінгер (M.Springer) та ін.) визначають багатовимірність наукової інтерпретації та універсальність поняття «*інтеграція*», яке переважно тлумачать як об'єднання і взаємопроникнення частин, розуміння взаємозв'язків між явищами, динамічний процес взаємодії систем тощо. Так, О. Лавніков, А. Лесик інтерпретують поняття «інтеграція в освіті» як педагогічну категорію, що забезпечує можливість створення взаємозв'язків між навчальними дисциплінами; розкриває роль і місце міжпредметних зв'язків у системі освіти; визначає ідею про потребу інтеграції змісту навчальних дисциплін для отримання цілісних знань; характеризує методи викладу навчального матеріалу викладачем при інтегративному підході [10, с. 197]. Відтак термін «інтеграція» в освітній сфері асоціюється із міжпредметними зв'язками, органічним поєднанням навчальних курсів і змісту різних дисциплін, синтезом певних методів. Сучасні вчені (Т. Засекіна, Т. Пушкарьова і О. Топузов та ін.) означений термін пов'язують із поняттями «цілісність», «об'єднання», «упорядкованість», «єдність складових» [5; 16]. Отже, інтеграція є найвищим рівнем організації системи, що в освітньому процесі вищої школи є не лише засобом реалізації міждисциплінарних зв'язків, узгодженням змісту, а й методологічним підходом.

Розвиток сучасної вищої освіти та визначення її методології сьогодні пов'язані з процесами глобалізації суспільства, формування єдиного світового освітнього простору через взаємозв'язки, стандартизацію та обмін знаннями, що призводить до універсалізації змісту освіти, мобільності здобувачів вищої освіти та викладачів, поширення єдиних стандартів, зміцнення процесів євроінтеграції у рамках Болонської конвенції.

Інтеграцію у міжнародній освіті О.Товканець характеризує як тенденцію, що на початку ХХІ ст. стала дуже поширеною, бо розвивається у різних країнах на регіональному та глобальному рівнях. Інтеграція в освіті – частина складного та всеосяжного процесу зближення, взаємодії та взаємопроникнення національних структур. Разом із тим інтеграції в освіті властиві відмінні риси, динаміка, цілі та способи формування інтеграційних об'єднань різного рівня [15, с. 219]. Саме розвиток інтеграційних процесів в освіті зумовив появу поняття «інтеграційний підхід», що почав застосовуватися в сучасній педагогіці разом із інтегративним та інтегрованим підходами, що були сформовані значно раніше.

Сучасні вчені (О. Дзюба, Т. Засекіна, Н. Кічук, Т. Коць, О. Лавніков, А. Лесик, С. Романюк, І. Собко та ін.) відзначають термінологічну різноплановість лексичного, сполучуваного та семантичного характеру термінів «інтегрований» та «інтеграційний». Так, Т. Засекіна, аналізуючи дослідження Інституту мови НАН України, звертає увагу на означені терміни й доводить, що поняття «інтеграційний» потрібно застосовувати у сенсі «суцільний, цілісний предмет або явище», а «інтегративний» – у значенні «об'єднання частин у ціле», тому того, кого інтегрували, доречно називати «інтегрованим» [5, с. 30]. Р. Романюк тлумачить поняття «інтегративний» як процес, в якому реалізуються зовнішня і внутрішня, змістова та процесуальна складові інтеграції, а термін «інтеграційний» – як характеристику процесу, що реалізується за допомогою інтегративних засобів [там само, с. 70]. Отже, ці дві дефініції визначають особливості сучасної інтеграції: поняття «інтеграційний» більш пов'язане з глобалізаційними процесами в освіті та проблемами інтернаціоналізації як системного явища, категорія «інтегративний» передбачає об'єднання змістових і процесуальних складових освітнього процесу в єдине ціле. Однак поняття «інтегрований», що має певне історичне коріння, не залишає своїх позицій. Погоджуємося із науковою позицією Н. Кічук і О. Дзюби, що ця неузгодженість у дослідницьких позиціях негативно позначається на обізнаності

здобувачів вищої освіти, а означений категоріально-термінологічний апарат потребує відповідної педагогічної вмотивованої зваженості і конкретизації через фокус дослідницької розвідки [7, с. 41]

Так, А. Богуш доводить, що втілення різних інтеграційних нововведень в освітній процес номінується в освіті таким узагальненим поняттям, як «інтегрований підхід». Лексему «підхід» вчена трактує як певну освітню позицію педагога в побудові освітньо-виховного процесу (реального чи ідеального) із визначенням його головного сегмента (методологічної спрямованості) [2, с. 122]. А. Богуш досліджує та характеризує саме інтегрований підхід як реалізацію ідей взаємозв'язку і взаємодії будь-якого з компонентів освітнього процесу відповідно до тих чи інших цілей і завдань освіти, що веде до підвищення рівня його цілісності. Однак дослідниця не заперечує вживання в науково-педагогічному обігу ще й таких понять, як «інтегративний підхід» (конструювання змісту навчання, вирішення системи внутрішньо- і міждисциплінарних проблем, вивчення інтегрованих курсів або окремих предметів на основі інтеграції спільних для всіх предметів понять, комплексного застосування методів і форм навчання), а також «інтеграційний підхід», «інтеграційні процеси», «інтеграційні механізми» із відтінком динамізму, еволюційності, якісних змін [там само, с. 123]. Учена переконана, що всі три варіації підходів передбачають інтеграцію змісту, форм, методів і прийомів навчання студентської молоді, що впливає насамперед на якість освіти. Погоджуємося з науковою позицією А. Богуш щодо можливостей застосування означених термінологічних понять у категоріально-поняттєвому апараті вищої школи.

У нашому дослідженні проаналізовано періодичність і поширюваність застосування означеної термінології в сучасній науково-педагогічній літературі. Доведено, що в назві методологічного підходу, пов'язаного з інтеграцією освіти, найчастіше фігурує слово «інтегративний» (О. Антонова, О. Ващук, І. Дутчак, О. Дятлова, Ю. Козловський, О. Лавніков, Н. Ларіонова, А. Лесик, В. Нічишина, М. Опачко, С. Романюк, Н. Стрельцова, О. Товканець та ін.), рідше – «інтегрований» (А. Богуш, О. Дзюба, Л. Канова, Н. Кічук та ін.) та «інтеграційний» (В. Орлов, Л. Нанівська, І. Савка, Г. Хомяк та ін.).

Як і більшість науковців вважаємо, що найбільш доречним до найменування методологічного підходу на щаблях інтегрованого знання є інтегративний підхід. Для обґрунтування цієї позиції беремо до уваги погляди Ю. Козловського, що означений підхід орієнтований на сучасні інтеграційні горизонти едукатії, можливості освітньої інтегративності щодо узагальнення дидактичних, виховних, розвивальних, наукознавчих, культурологічних аспектів передання досвіду від покоління до покоління; поєднується із новими шляхами розвитку педагогічної науки, як-от педагогічна праксеологія, інструментальна дидактика, енерго-інформаційна та кібернетична педагогіка, імітаційне моделювання; створює відкриті системи освіти, сприяє реформуванню ЗВО, посиленню фундаментальної й методологічної складової в інноваційній педагогіці [8, с. 18].

Отже, застосування інтегративного підходу в практиці роботи вищої школи забезпечує не лише узгодження сучасних теоретичних позицій, але й урахування практичних аспектів професійної підготовки здобувачів вищої освіти, створює передумови для розвитку в них інноваційного педагогічного мислення, готовності до міждисциплінарної взаємодії та самоосвіти. Окрім того, як зазначає М. Опачко, інтегративні процеси у вищій освіті призводять до відкриття нових спеціальностей на межі різних галузей знання, без яких не можливі нові технології. На підґрунті взаємоузгодженого розвитку інтегративних і логіко-психологічних аспектів освітнього процесу ЗВО формуються позитивні риси сучасного стилю мислення майбутніх фахівців, зокрема системність, конкретність, перспективність, критичність, евристичність, почуття міри, ймовірність, економічність та узагальненість [12, с. 34].

Структуру інтегративного підходу в системі вищої освіти розглядають О. Лавніков і А. Лесик. Ці науковці виокремлюють п'ять системних елементів інтегративного підходу, а саме:

- суб'єкти інтегративного навчання – викладачі та здобувачі вищої освіти;
- зміст навчання – інтегративна якість програм навчальних дисциплін, освітніх матеріалів;
- технологія інтеграції – різні способи вирішення пізнавальних, освітніх і комунікативних завдань;
- інтегровані засоби навчання – комплексні навчальні матеріали;
- інтеграційний зв'язок – об'єднані елементи підходу за горизонталлю та вертикаллю, при котрих забезпечується багаторівнева і багатофункційна інтеграція в системі вищої освіти [10, с. 198].

Отже, інтегративний підхід у ЗВО є системним утворенням із певною структурою, що поєднує суб'єктів освітнього процесу за допомогою інтеграційних зв'язків і сприяє їх ефективній діяльності за допомогою інтеграції змісту навчального матеріалу, застосування комплексу методів, технік, засобів навчання. Найбільш результативними серед засобів, методів і технологій навчання, на думку М. Опачко, є структурно-логічні блок-схеми, інтегративні дидактичні одиниці, узагальнювальні таблиці, контрольні-навчальні картки, творчо-пошукові методи, розвивальне і проблемне навчання [12, с. 32-33].

С. Романюк розмежовує в інтегративному підході горизонтальне (поширений спосіб об'єднання низки предметів подібного змісту) та вертикальне (об'єднання матеріалу, котрий повторюється у різні роки навчання, на різних рівнях складності, об'єднання із певної теми) інтегрування. Ця дослідниця доводить, що інтегративний підхід сприяє виробленню якісно нового типу знань, які мають вираження у загальнонаукових поняттях, підходах, категоріях [14, с. 71]. Отже, горизонтальне інтегрування передбачає змістову інтеграцію навчального матеріалу, а вертикальне – технологічну. Відтак найбільш поширеними є саме два рівні реалізації інтегративного підходу в системі вищої освіти – змістовий і технологічний.

Змістова інтеграція у вищій школі відбувається на основі представлення взаємозв'язків і залежності, які існують між різними навчальними курсами. І. Пастирська, О. Якимович зауважують, що інтегративні зв'язки, з позиції конкретної професійної підготовки, не ламають структуру і специфіку кожного ОК, а гармонійно поєднують їх у загальну систему знань, здібностей, навичок та ціннісних орієнтацій особистості. При цьому усуваються штучні демаркаційні рамки між традиційними, дуже вузько представленими навчальними предметами, а з'являються зв'язки і залежності між історичними і тематично літературними, філософськими, суспільними, політичними, мистецькими явищами, проблемами, процесами [13, с. 27-28]. Основою освітнього процесу вищої школи стають інтегровані курси й інтегроване навчання, розроблення яких зумовлене потребою подолання розрізненості знань здобувачів вищої освіти та потребою зменшення кількості ОК і навчального навантаження студентської молоді.

Прикладом узагальнювального визначення поняття «інтегроване навчання» у вищій школі може стати його тлумачення, яке наведено К. Мулик: процес змістового та структурно скоординованого вивчення різних дисциплін, спрямованого на виявлення та засвоєння їх міжпредметних зв'язків для вдосконалення професійних якостей майбутніх фахівців [11, с. 20]. Основною особливістю інтегрованого навчання є наявність міжпредметних зв'язків, під якими варто розуміти систему відношень між знаннями, вміннями та навичками щодо певного предмета чи явища при вивченні різних навчальних дисциплін, які реалізуються в освітньому процесі вищої школи. Міжпредметні зв'язки можуть виконувати різні функції (освітню, соціальну, розвивальну, гуманістичну тощо). Отже, призначенням щодо використання міжпредметних зв'язків у вищій школі є перетворення конкретних знань із розрізнених фактів на цілісну систему

професійної підготовки здобувачів освіти, що зумовлює вирішення ними складних завдань у реальному житті та професійній діяльності.

Серед сучасних тенденцій інтегрованого навчання виокремлюють структурування змісту освіти за освітніми галузями; об'єднання споріднених предметів у тематичні блоки; створення міждисциплінарних модулів для формування ключових компетентностей. Означені тенденції визначають різні стратегії інтеграції. Група фінських науковців за головування І. Пелтомаа (I. Peltomaa) відзначає, що інтеграцію можна реалізувати за допомогою різних стратегій, включаючи паралельне навчання (одночасне опанування однієї і тієї ж теми в кількох предметах), послідовне навчання (вивчення тематично пов'язаного предметно-специфічного змісту в певній послідовності), формування інтегрованих предметних кластерів або застосування цілісного навчання навколо інтегрованих тем. Ці дослідники доводять, що деякі предмети вважаються інтегрованими за своєю сутністю. Наприклад, дослідження довкілля спираються на п'ять галузей науки – біологію, географію, фізику, хімію та медичну освіту, бо складність природних систем вимагає їх розуміння із позицій різних дисциплін, а ефективне інтегроване навчання є важливим для вивчення явищ реального світу. Крім того серед інтегрованих предметів, що потребують об'єднання у практиці фінської освіти, означені науковці називають фінську мову та літературу і шведську мову та літературу (для здобувачів освіти, рідною мовою яких є фінська або шведська відповідно), які інтегрують зміст і навички з кількох дисциплін – мови, літератури, драматургії, медіа-освіти, комунікативних і багатомовних навичок, мовної обізнаності та знання культур тощо [19]. Отже, освітня інтеграція у ЗВО передбачає вивчення явищ реального світу через межі ОК і вимагає педагогічного підходу, що охоплює як навчальний зміст, так і методи. Уважаємо, що при застосуванні інтеграції в системі вищої освіти доцільно використовувати поняття «інтегроване навчання».

Інтегрований зміст сучасних ОК вищої школи призводить до об'єднання і застосування інноваційних методів і технік навчання та впливає на технологійну інтеграцію освітнього процесу ЗВО. Технологійна складова у ЗВО постійно вдосконалюється та змінюється. На допомогу студентській молоді приходять інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), інтерактивні технології та їх похідні – імітаційне та контекстне навчання, ситуаційне навчання (кейс-стаді); технології проблемного навчання, вітагенні технології тощо. Особливе значення в «Концепції Нової української школи» відведене STEAM-освіті, яка інтегрує наукові знання (Science), технології (Technology), інженерію (Engineering), мистецтво (Art) та математику (Mathematics) із метою розвитку критичного мислення та креативності здобувачів освіти. Тому доцільно в ЗВО акцентувати увагу на застосуванні означених технологій. Так, американський учений Д. Скортон (D. Skorton), у рамках розроблення рекомендацій консенсусного дослідження Національних академій Інтеграції гуманітарних наук та мистецтв із природничими науками, інженерією та медициною у вищій освіті доводить, що перед ЗВО США першочерговим завданням є віднайдення ефективних способів забезпечення інтегрованого навчального досвіду, що передбачає розроблення й упровадження нових навчальних моделей інтеграції; прийняття на роботу викладачів, здатних викладати інтегровані курси, організовувати співпрацю із випускниками та роботодавцями для глибшого розуміння того, як переваги інтеграції поширюються на кар'єру студентської молоді тощо. Цей учений робить акцент на застосування STEM-освіти на всіх рівнях, включаючи вищу освіту [20]. Тож у вищій школі є запит не лише на інтеграцію змісту освіти, але й технологій, методів, технік.

Серед методів навчання сьогодні активно застосовуються системи інтегрованих завдань, комплексні навчальні проекти, розширені дебати тощо. До технологій інтегрованого навчання С. Кутова та О. Свідерська відносять метод активного проблемно-ситуаційного аналізу; метод аналогів; когнітивні методи; інтеграцію словесних, практичних і лабораторних методів; техніку «інтеграційний метаплан» тощо [9, с. 105].

Тобто використання технології інтегрованого навчання відкриває можливості в умовах ЗВО уникнути одноманітності практичної взаємодії та монотонності освітнього процесу при викладанні ОК для забезпечення цілісності і проблемності отриманих знань, створює умови для зміни видів діяльності здобувачів вищої освіти.

З урахуванням еволюції сучасної термінології проблеми інтеграції освіти в науковому обігу, окрім поняття «інтегроване навчання» як педагогічної технології, з'являються нові поняття, наприклад «інтеграційні технології навчання» (Н. Бокша, О. Гаврилець, Т. Нестерук, О. Феєр, В. Филипська, О. Филипюк, В. Штрімайтіс та ін.). Так, Н. Бокша, О. Гаврилець, О. Феєр одним з ефективних засобів полегшення адаптації до умов співпраці в освітньому середовищі ЗВО вважають використання інтеграційних ігрових технологій навчання, які сприяють розвитку комунікативної компетентності, емпатії, толерантності, прискорюють процес засвоєння соціальних норм і цінностей [3]. В. Филипська інтеграційні технології характеризує як дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь, та окреслює ряд інноваційних навчальних методів, деякі з яких можна віднести до означених технологій, для прикладу – навчання з комп'ютерною підтримкою (CALL), метод навчання за станціями, метод групових пазлів, метод «кейс-стаді» (case method) – роботу над проблемними ситуаціями [17, с. 215]. О. Штрімайтіс, О. Филипюк, Т. Нестерук пропонують для вивчення медичних дисциплін узагальнювального характеру застосовувати проблемні завдання як техніки інтеграційних технологій, що апелюють до знань здобувачів освіти з хімії, біології, математики, фізики, фармакології, основ фармацевтичної опіки, анатомії та фізіології, фармакогнозії та ін. [18, с. 66-67]. Сьогодні у структурі цифрових технологій виділяються комп'ютерно-інтеграційні технології, що передбачають об'єднання різних компонентів (програм, даних, процесів, систем) у єдину, функціональну цілісність. Отже, можна зробити висновок, що «інтеграційні технології» починають активно розвиватися та застосовуватися в системі вищої освіти та потребують подальших досліджень і наукових розвідок щодо їх класифікації та відмінностей від технології інтегрованого навчання.

Висновки. У підсумку зазначимо, що особливостями застосування категоріально-термінологічного апарату проблеми інтеграції освіти як системи педагогічних дефініцій із родовими зв'язками, є його осучаснення, пов'язане з процесами глобалізації, інтернаціоналізації, технологізації вищої школи. Ми уточнили деякі поняття. Так, «інтеграцію у вищій освіті» тлумачимо як об'єднання різних ОК, форм, технологій і методів навчання у вивченні певного процесу або явища для формування у здобувачів освіти цілісного бачення світу, розвитку критичного мислення, підвищення якості освіти у ЗВО відповідно до європейських стандартів.

Методологічною основою інтеграції у ЗВО є «інтегративний підхід» – комплексна система теоретичних положень, принципів, взаємопов'язаних методів формування нових предметних знань щодо конкретного явища в діалектичній єдності уявлень про нього, створення взаємозв'язків між різними галузями знань, набуття практичного досвіду у процесі професійної підготовки здобувачів вищої освіти з метою ефективного розв'язання складних завдань у реальному житті та професійній діяльності. Використання інтегративного підходу у практиці вищої освіти спонукає до об'єднання змісту й технологійного інструментарію із метою покращення рівнів знань здобувачів освіти і розуміння ними сучасної картини світу.

«Інтегроване навчання у вищій школі» можна схарактеризувати як педагогічну технологію, сукупність дій, операцій, процедур змістового, технологічного та структурно скоординованого вивчення різних ОК, які спрямовані на використання міжпредметних зв'язків із метою вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців.

Уважаємо, що зроблені уточнення та конкретизація сутнісних ознак досліджуваних процесів призведе до більш узгодженої взаємодії і відкриє нові можливості для їх аналізу

та узагальнення як науковцями, так і здобувачами освіти, що може бути реалізоване в подальшому науковому пошуку.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Є., Ващук О. В. Інтегративний підхід до побудови моделі формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості учнів. *Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика* : зб. наук. пр. / за заг. ред. проф. С. С. Вітвицької, доц. Н. Є. Колесник. Житомир : ФОП Н. М. Левковець, 2017. Ч. 1. С. 174–182.
2. Богущ А. М. Інтегрований підхід у дошкільній освіті: мода чи вимога часу? *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса, 2023. Вип. 3 (144). С. 121–127. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/17981/1/Bogush%20Alla.pdf>
3. Бокша Н. І., Гаврилець О. В., Феєр О. В. Застосування інтеграційних ігрових технологій для розвитку соціальної компетентності здобувачів у закладах освіти. *Педагогічна академія: Наукові записки*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16884953> URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/1195/1077>
4. Дятлова О. М. Інтегративний підхід до навчання суспільствознавства в загальноосвітніх школах України (20-ті-30-ті роки ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2008. 20 с.
5. Засекіна Т. М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика : монографія. Київ: Педагогічна думка, 2020. 400 с.
6. Інтегративний підхід: актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи : навч.-метод. посіб. / уклад. Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків : Друкарня Мадрид, 2018. 76 с.
7. Кічук Н. В., Дзюба О. А. Інтегрований підхід до професійної підготовки фахівців мистецько-педагогічного профілю. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 214. С. 39-43. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-39-43>
8. Козловський Ю. Гармонізація освітнього процесу в закладах вищої освіти засобами інтегративного підходу. *Освітні обрії*. 2020. Т. 51. № 2. С. 15-19.
9. Кутова С. О., Свідерська О. М. Сучасні інтеграційні підходи до підготовки майбутніх педагогів. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 48. Т. 1. С. 103–106. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.1.21> URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/48/part_1/21.pdf
10. Лавніков О. А., Лесик А. С. Інтегративний підхід у системі вищої освіти: поняття і особливості. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Сер. «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2020. № 1 (19). С. 195–199. DOI: 10.32342/2522-4115-2020-1-19-23.
11. Мулик К. Аналіз проблеми інтегрованого навчання професійно-спрямованої англійської мови майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2024. Вип. 4(147). С. 19–23. DOI: <https://doi.org/10.32782/1995-0519.2024.4.2> URL: https://visnikkrnu.kdu.edu.ua/statti/2024_4_19.pdf
12. Опачко М. В. Системний та інтегративний підходи в освіті: методичний посібник. Ужгород: УжНУ, 2020. 71 с.
13. Пастирська І., Якимович О. Інтегративний підхід до навчального процесу в контексті соціалізації майбутніх фахівців технічного профілю. *Молодь і ринок*. 2018. № 4 (159). С. 26-30. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.131339>
14. Романюк С. З. Інтегративний підхід до організації навчальної діяльності учнів початкової школи. *Актуальні проблеми педагогіки початкової школи в контексті освітньої реформи*: зб. наукових праць / укл. Поясик О. І., Слипаник О. В., Ковальчук М. П. Івано-Франківськ: НАІР, 2021. С. 69–75.
15. Товканець О. С. Інтегративний підхід у розвитку європейської вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2023. Вип. 1 (52). С. 218–222. DOI: 10.24144/2524-0609.2023.52.218-222. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f5d67b70-f83e-41b2-be54-95cf9f957a41/content>
16. Топузов О. М., Пушкарьова Т. О. Інтегративно-діяльнісна педагогіка: монографія. Київ : Пед. думка, 2019. 304 с.

17. Филипська В. І. Огляд сучасних педагогічних технологій та методик викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах за європейськими стандартами. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № (211). С. 212–218. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-211-212-218>
18. Штрімайтіс О., Филипюк О., Нестерук Т. Використання інтеграційних технологій як запорука продуктивного освітнього процесу. *Нова педагогічна думка*. 2019. Т. 100. № 4. С. 65–68. DOI: [10.37026/2520-6427-2019-100-4-65-68](https://doi.org/10.37026/2520-6427-2019-100-4-65-68)
19. Peltomaa I. M., Hietamäki U., Toikka T., Mård N., Tigert J. M., Harmoinen S., & Lahdenperä J. Integrative teaching and learning: reflections of a complex world in the curricula of primary teacher education programs. *Journal of Curriculum Studies*. 2025. Pp. 1–21. DOI: <https://doi.org/10.1080/00220272.2025.2560844>
20. Skorton D. Branches from the same tree: The case for integration in higher education. *PNAS*. 2019. No. 116 (6). Pp. 1865–1869. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.1807201115>

References:

1. Antonova, O. Ye., & Vashchuk, O. V. (2017). Intehratyvnyi pidkhid do pobudovy modeli formuvannya hotovnosti vchyteliv do rozvytku akademichnoi obdarovanosti uchniv [An integrative approach to building a model for forming teachers' readiness to develop students' academic talent]. *Profesiina osvita v umovakh intehratsiinykh protsesiv: teoriia i praktyka*, 1, 174–182 [in Ukrainian].
2. Bohush, A. M. (2023). Intehrovanyi pidkhid u doshkilnii osviti: moda chy vymoha chasu [Integrated approach in preschool education: fashion or need of the hour]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukraiinskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho*, 3 (144) 121–127. Retrieved from <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/17981/1/Bogush%20Alla.pdf> [in Ukrainian].
3. Boksha, N. I., Havrylets, O. V., & Feier, O. V. (2025). Zastosuvannya intehratsiinykh ihrovykh tekhnolohii dlia rozvytku sotsialnoi kompetentnosti zdobuvachiv u zakladakh osvity [Application of integrative gaming technologies for the development of social competence of applicants in educational institutions]. *Pedahohichna akademiia: Naukovi zapysky*. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16884953> Retrieved from <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/1195/1077> [in Ukrainian].
4. Diatlova, O. M. (2008). Intehratyvnyi pidkhid do navchannia suspilstvoznavstva v zahalnoosvitnikh shkolakh Ukrainy (20-ti-30-ti roky XX stolittia) [Integrative approach to teaching social studies in secondary schools of Ukraine (20s-30s of the 20th century)]. (Extended abstract of Candidate's thesis). Kyiv [in Ukrainian].
5. Zasiakina, T. M. (2020). Intehratsiia v shkilnii pryrodnychii osviti: teoriia i praktyka [Integration in school science education: theory and practice]. Kyiv [in Ukrainian].
6. Larionova, N. B., & Streltsova, N. M. (2018). Intehratyvnyi pidkhid: aktualnist, sutnist, osoblyvosti vprovadzhennia v umovakh pochatkovoi shkoly [Integrative approach: relevance, essence, features of implementation in primary school conditions]. Kharkiv [in Ukrainian].
7. Kichuk, N. V., & Dziuba, O. A. (2024). Intehrovanyi pidkhid do profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv mystetsko-pedahohichnoho profilu [An integrated approach to professional training of specialists in the art and pedagogical field]. *Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohichni nauky*, 214, 39–43. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-39-43> [in Ukrainian].
8. Kozlovskiy, Yu. (2020). Harmonizatsiia osvitnoho protsesu v zakladakh vyshchoi osvity zasobamy intehratyvnoho pidkhodu [Harmonization of the educational process in higher education institutions using an integrative approach]. *Osvitni obrii*, 51, 2, 15-19 [in Ukrainian].
9. Kutova, S. O., & Sviderska, O. M. (2022). Suchasni intehratsiini pidkhody do pidhotovky maibutnikh pedahohiv [Modern integration approaches to the training of future teachers]. *Innovatsiina pedahohika*, 48, 1, 103–106. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.1.21> Retrieved from http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/48/part_1/21.pdf [in Ukrainian].
10. Lavnikov, O. A., & Lesyk, A. S. (2020). Intehratyvnyi pidkhid u systemi vyshchoi osvity: poniattia i osoblyvosti [Integrative approach in the higher education system: concepts and features]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Ser. «Pedahohika i psykholohiia»*. *Pedahohichni nauky*, 1 (19), 195–199. DOI: [10.32342/2522-4115-2020-1-19-23](https://doi.org/10.32342/2522-4115-2020-1-19-23) [in Ukrainian].
11. Mulyk, K. (2024). Analiz problemy intehrovanoho navchannia profesiino-spriamovanoi anhliiskoi movy maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Analysis of the problem of integrated teaching of professionally oriented English for future social workers in the process of professional training]. *Visnyk KrNU imeni Mykhaila Ostrohradskoho*, 4(147),

- 19–23. DOI: <https://doi.org/10.32782/1995-0519.2024.4.2> Retrieved from https://visnikkrnu.kdu.edu.ua/statiti/2024_4_19.pdf [in Ukrainian].
12. Opachko, M. V. (2020). Systemnyi ta intehtatyvnyi pidkhody v osviti [Systemic and integrative approaches in education]. Uzhhorod [in Ukrainian].
13. Pastyrska, I., & Yakymovych, O. (2018). Intehtatyvnyi pidkhid do navchalnoho protsesu v konteksti sotsializatsii maibutnikh fakhivtsiv tekhnichnoho profiliiu [Integrative approach to the educational process in the context of socialization of future technical specialists]. *Molod i rynok*, 4 (159), 26–30. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.131339> [in Ukrainian].
14. Romaniuk, S. Z. (2021). Intehtatyvnyi pidkhid do orhanizatsii navchalnoi diialnosti uchniv pochatkovoi shkoly [An integrative approach to organizing the educational activities of primary school students]. *Aktualni problemy pedahohiky pochatkovoi shkoly v konteksti osvithoi reformy*, 69–75 [in Ukrainian].
15. Tovkanets, O. S. (2023). Intehtatyvnyi pidkhid u rozvytku yevropeiskoi vyshchoi osvity [An integrative approach to the development of European higher education]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu: seriia: Pedahohika. Sotsialna robota*, 1 (52), 218–222 DOI: 10.24144/2524-0609.2023.52.218-222. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f5d67b70-f83e-41b2-be54-95cf9f957a41/content> [in Ukrainian].
16. Topuzov, O. M., & Pushkarova, T. O. (2019). Intehtatyvno-diialnisna pedahohika [Integrative-activity pedagogy]. Kyiv [in Ukrainian].
17. Fylypska, V. I. (2023). Ohliad suchasnykh pedahohichnykh tekhnolohii ta metodyk vykladannia inozemnykh mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh za yevropeiskymy standartamy [Overview of modern pedagogical technologies and methods of teaching foreign languages in higher education institutions according to European standards]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky*, 211, 212–218. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-211-212-218> [in Ukrainian].
18. Shtrimaitis, O., Fylypiuk, O., & Nesteruk, T. (2019). Vykorystannia intehtatsiinykh tekhnolohii yak zaporuka produktyvnoho osvithnoho protsesu [The use of integration technologies as a guarantee of a productive educational process]. *Nova pedahohichna dumka*, 100, 4, 65–68. DOI: [10.37026/2520-6427-2019-100-4-65-68](https://doi.org/10.37026/2520-6427-2019-100-4-65-68) [in Ukrainian].
19. Peltomaa, I. M., Hietamäki, U., Toikka, T., Mård, N., Tigert, J. M., Harmoinen, S., & Lahdenperä, J. (2025). Integrative teaching and learning: reflections of a complex world in the curricula of primary teacher education programs. *Journal of Curriculum Studies*, 1–21. DOI: <https://doi.org/10.1080/00220272.2025.2560844> [in English].
20. Skorton, D. (2019). Branches from the same tree: The case for integration in higher education. *PNAS*, 116 (6), 1865–1869. <https://doi.org/10.1073/pnas.1807201115> [in English].

Shapran O. I.,

orcid.org/0000-0002-7514-6632

MODERN CATEGORIAL AND TERMINOLOGICAL FRAMEWORK OF EDUCATIONAL INTEGRATION: FEATURES OF ITS APPLICATION IN HIGHER EDUCATION PRACTICE

The article examines integration as an educational trend that acquired new features in the early of the 21st century and became widespread in higher education at the regional and global levels. Modern approaches to the categorical and terminological framework of this issue are analysed as a system of pedagogical definitions with genus-species relationships. The author provides updated interpretations of several concepts to reflect current educational needs.

In particular, «integration in higher education» is presented as a combination of diverse educational components, forms, technologies, and teaching methods used in the study of a specific process or phenomenon to foster a holistic worldview among students, develop critical thinking, and improve the quality of higher education in accordance with European standards. «Integrative approach in higher education» is characterized as a complex system of theoretical provisions, principles, and interconnected methods aimed at forming new subject knowledge about a specific phenomenon through the dialectical unity of ideas, the establishment of relationships between different fields, and the acquisition of practical experience in the professional training of higher education students, enabling them to solve complex real-life and professional tasks effectively. «Integrated learning in higher education» is defined

as a pedagogical technology, involving a set of content-based, technological, and structurally coordinated actions, operations, and procedures for the study of various educational components, based on interdisciplinary connections in order to enhance the professional training of future specialists. The study demonstrates that clarifying and specifying the essential features of the processes under consideration contributes to their more coordinated interaction and opens up new opportunities for analysis and generalizations of scientific research on the specified issues.

Key words: integration of education, integrative approach in higher education, integrated learning in higher education, integrative learning technologies, globalization, internationalization, technologization, interdisciplinary connections, integration processes.

Дата надходження статті: 18.11.2025 р.

Прийнято до публікації: 10.12.2025 р.

Опубліковано: 16.01.2026 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Онищенко Н. П.

УДК 378.147:004.4

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi61.702>

Шапран Ю. П.*,

orcid.org/0000-0002-4176-750

Жирова Т. О.*,

orcid.org/0000-0001-8321-6939

ПЕДАГОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ AGILE-МЕТОДОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ІТ-ФАХІВЦІВ

У статті здійснено педагогічне усвідомлення та інтерпретацію цінностей і принципів Agile-методології в контексті фахової підготовки майбутніх ІТ-фахівців у закладах вищої освіти України. Вихідним положенням є трактування Agile не як набору окремих інструментів (подій Scrum, візуальних дошок чи шаблонів), а як ціннісно-принципової рамки, здатної забезпечити організацію навчання в умовах високої динаміки змін, невизначеності вимог та швидкого оновлення технологій. Уточнено дидактичний зміст категорії «замовник» у принципах Agile: для вищої ІТ-освіти це студент як суб'єкт професійного становлення та ринок праці, що визначають очікування до компетентнісного профілю випускника. Показано, що освітня «цінність» і «працюючий інкремент» детермінуються через демонстрованих результатів навчання, які узгоджені з освітнім стандартом й освітньо-професійною програмою, через верифіковані професійні артефакти (інкременти програмного продукту, технічні рішення, тестові конструкти, мінімально достатня документація, презентація / захист рішення).

На основі аналізу сучасних досліджень Agile learning сформульовано освітні цінності Agile та подано педагогічну інтерпретацію 12 принципів Agile, релевантну підготовці ІТ-фахівців, з акцентуванням на ітеративність, регулярний зворотний зв'язок, командну самоорганізацію, вимоги до якості та рефлексивне вдосконалення. Визначено перспективи подальших досліджень щодо емпіричної перевірки ефективності Agile-орієнтованого навчання і розроблення індикаторів його реалізації у змішаних та дистанційних форматах діяльності ЗВО.

Ключові слова: Agile-методологія, принципи Agile, цінності, підготовка майбутніх ІТ-фахівців, інкремент, зворотний зв'язок, самоорганізація.

*© Шапран Ю. П.

*© Жирова Т. О.